

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

Төртінші – шағын несиелеуді көбейту бастамасын талқылау аясында сарапшылар кәсіпкерлік үшін қаржы ресурстарының қолжетімділігін арттыру үшін, бірінші кезекте, пайыздық мөлшерлемені азайту мен шағын несиелеу мерзімін ұлғайтудың қажеттігін атап көрсетті.

Сонымен қатар, шағын несиелеуді жылдам арттыру үшін кезең-кезеңмен орындалатын лайықты жүйеленген іс-әрекет тәсілі қажет. Бірінші кезеңдерде, бәлкім, салыстырмалы тұрғыда жеңіл несиелік жүйені құру қажет болар, негізінен, бұл ретте шағын несиелеудің стандарттық пакетіне көбірек көңіл аударылуы мүмкін. Кейінірек, бұдан гөрі, түрлі тауашалы нарықтардың сұранысын есепке алатын әралуан қызметтер енгізілуі мүмкін.

Бесінші – елді газбен қамтамасыз ету бастамасы бойынша, сарапшылар газ құбырының құрылысы қызмет көрсету саласының дамуына қосымша серпін беретіндігін, өңірлердегі жұмыссыз халықты тұрақты жұмыс орнымен қамтуға, жаңа кәсіп игеруге әкелетіндігін атап көрсетті. Бұл ретте өңірлерді газбен қамтамасыз ету өңіраралық байланыстардың нығаюы мен облыстардың арасындағы экономикалық айналымның өсуіне, газ өндіру мен тұтынудың артуына алып келмек. Ал ол өңірлік экономиканың ахуалына оң әсер етеді.[4]

Осы бастамаларды талқылай отырып біз барлық аталған және сарапталған мәселелердің орынды екенін көрумізге болады. Қорытындылай келе мен президентіміздің барлық мәселені қамтығанын көрдім, бірақ осы бастамаларға тағы ауыл шаруашылығын және медицина салаларын дамытуға арналған шаралар қосылу керек деп ойлаймын.

Қолданылған әдебиттер тізімі:

1. ҒАЛЫМДАР «ПРЕЗИДЕНТТИҢ БЕС ӘЛЕУМЕТТІК БАСТАМАСЫ» АТТЫ МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫНЫҢ ХАЛЫҚҚА ҮНДЕУІН САРАЛАДЫ

<http://presidentlibrary.kz/kk/news/galymdar-prezidenttin-bes-leumettik-bastamasy-atty-memleket-basshysynyn-halykka-undeuin>

2. Президенттің бес әлеуметтік бастамасы» атты халыққа арналған үндеу жарияланды ASTANATV.KZ <http://www.astanatv.kz/news/show/id/65144.html> © Astana TV

3. ЕЛБАСЫНЫҢ БЕС ӘЛЕУМЕТТІК БАСТАМАСЫН НИДЕРЛАНД САРАПШЫЛАРЫ ТАЛҚЫЛАУДА <http://kaztrk.kz/news/prezidenttin-bes-aleumettik-bastamasy/elbasynyn-bes-aleumettik-bastamasy-niderland-sarapshylary-talqylanda-110917>

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНА ШЕТ ЕЛДЕРДІҢ ЭНДАУМЕНТАЛДЫҚ ҚОРЛАРЫН ЕНГІЗУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Жаңбырбаева Гүлнази Рахметоллақызы

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ заң факультетінің 1-курс студенті.

Ғылыми жетекшісі: з.ғ.м.,
аға оқытушы Мырзатаев Н.Д.
muxametnur@mail.ru

Түйіндеме

Аталған мақалады еліміздің жоғары білім беру жүйесіне шет елдің эндаументалдық қорларын енгізудің құқықтық және экономикалық мәселелерін талдау байқалады. Автор шет елдің ЖОО эндаумент қорларының қызметі мен оның құзыреті баяндалған. Мақа авторлары эндаументке жалпы түсінік беріп және оның тарихына қысқаша тоқталып өткен. Сонымен қатар отандық білім беру жүйесіне де оның еніп отырғанын баяндайды.

Кілттік сөздер: Эндаументтік қор, қаржылық институттар, ЖОО, Университет, жоғары білім беру жүйесі.

Ең алғашқыдан бұл тақырыпты жазбас бұрын эндаумент дегеніміз не? Осы сұраққа жауап жазып көрейін. Эндаумент яғни нысаналы капитал (ағылшын endowment) коммерциялық емес мақсаттарда пайдалануға арналған, әдетте, білім беру, медициналық

және мәдени мекемелерді қаржыландыруға арналған қоры болып табылады. Мақсатты капиталдың қаражаты инновациялық білім беру бағдарламаларын, ғылыми зерттеулерді қаржыландырудың жаңа көздері болып табылады. Өтеу қорлары ұзақ уақыт бойы жұмыс істеп келеді және шетелде таратылады, ең үлкен қорлар - Нобель қоры және Гарвард қоры. Қазақстанда эндаументалды қорды дамыту мақсатында қайырымдылық жасау туралы заң қабылданған болатын ол «Қайырымдылық туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 16 қарашадағы № 402-V ҚРЗ. Қордың артықшылығы оның қызметінің ашықтығы болып табылады. Қор қызметін ұйымдастырудың схемасы өте қарапайым: Қор қайырымдылық қоры Қорға қаражат бөліп, мақсатты капиталды қалыптастырады, содан кейін Қор капиталды Басқару компаниясының сенімді басқаруына аударады. Мақсатты капиталды басқарудан түсетін табыс университетке қайтарылады. Сонымен бірге дәстүрлі түрде Қордың мақсатты капиталын инвестициялаудан түскен табыс жобаларға жұмсалады, ал капиталдың өзі қол сұғылмайды. Қордың қызметін Ғылыми кеңесі мен Қамқоршылар Кеңесі яғни құрылтайда үйлестіреді, Өңірлік Үкіметі, ғылыми қоғамдастық және бизнес өкілдері кіреді.

Эндаументалдық қорлар жоғары оқу орындарын қаржыландырудың баламалы көзі ретінде қарастырсақта болады. Қазақстанның мемлекеттік жоғары оқу орындарының қазіргі басты мәселесі бұл автономды болу яғни мемлекеттің меншігінен шығу бұл үшін олар өздерін қаржыландыратын қорландырудың балама көздерін табу мәселесі қойылып отыр.

Қазіргі уақытта қолданыстағы заңнамаға сәйкес мемлекеттік жоғары оқу орындарының қызметін қаржыландыру бюджет қаражаты есебінен және бюджеттен тыс түсімдер есебінен қалыптасады. Университеттер білім беру гранттарын шеңберінде студенттерді, магистранттар мен докторанттарды оқыту үшін мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен жыл сайын алуға, сондай-ақ ғылыми-зерттеу бағдарламаларын жүзеге асыру үшін, яғни мемлекеттік бағдарлама-мақсатты, гранттық және базалық қаржыландыруды жүзеге асырады. Бюджеттен тыс қаржыландыру қаржыландыруға ЖОО-ларға берілген лицензияға сәйкес қызметтер көрсетуден және жұмыстарды орындаудан түскен кірістерден қамтамасыз етіледі. Әдетте, бұл түсімдер:

- жоғары білімнің негізгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын ақылы білім беру қызметтерінен;
- қосымша білім беру және кадрларды қайта даярлау бағдарламасы бойынша ақылы білім беру қызметтерінен;
- шаруашылық келісімшарттар мен келісімшарттарда ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу және ғылыми-техникалық қызмет көрсету;
- тұрғын үй жалдау шарты бойынша (жатақханада, диспансерлерде тұру).

Қолданыстағы заңнамаға сәйкес мемлекеттік жоғары оқу орындарының шығыстары білім беру, ғылыми, білім беру және қаржы-шаруашылық қызметпен байланысты стратегиялық мақсаттарды ескере отырып жоспарланып отыр. Мемлекеттік жоғары оқу орындарының қаржылық тұрақтылығының негізгі көрсеткіштері уақытылы және тұрақты төлемдер болып табылады. Қаржы ресурстары оқу-әдістемелік, ғылыми-зерттеу, білім беру, шаруашылық қызметке сәйкес бөлінеді. Сметалық іргетасы жалақы, бонус, Қор қаржылық көмек, қоры оқыту мен оқытушылардың академиялық миссияларын, мәдени-демалыс және салауатты өмір салтын қоры жылжыту қалыптастыру қаражаты кіреді.

Мемлекеттік университеттердің бюджеттерінде мемлекеттік қаржыландырудың үлесі шамамен 35-45% құрайды. Қосымша көздер болмаған жағдайда мемлекеттік қаржыны қысқарту немесе жоғалту университеттердің қаржылық тұрақсыздығына, университеттің бюджетінің барлық шығыстарының күрт төмендетуге және соның салдарынан қаржы дағдарысына әкеледі.

Автономиясы бар, шетелдік қаржы институттарының көпшілігі қаржы табысының баламалы көзі ретінде, қаражат жинау механизмін пайдаланады, яғни, қайырымдылықты жасау. Әдетте, филантроптар яғни субъектілері - түлектер мен олардың ата-аналары, түрлі заңды тұлғалар болып табылады. Ынтымақтастықтың әлеуеті әр түрлі. Мысалға,

университеттің түлектері үшін (Alma Mater) көмектесу, олар алған біліміне алғысымызды білдіреміз. олар өз (басқарушылардың жаңа буынын мысалы, қалыптастыру) сәйкес келеді, белгілі бір мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған ғылыми-зерттеу және білім беру процесін қолдау кеңірек мағынада ең алдымен зерттеу университеттерінің мүдделі қайырымдылық ұйымдары. Бизнес жетекші жас білікті мамандар ретінде университетте қызығушылық тұлғалар, және білім беру бағдарламаларын қолдау, олардың болашақ рекрутинг студенттер мен түлектердің мақсатты ортада оң имиджін құру үшін механизм болып табылады. Компаниялар сонымен қатар университет базасында қолданбалы (аз дәрежеде - іргелі) ғылыми зерттеулер жүргізуге мүдделі. Ақырында, білім беру мекемесі тарапынан үлкен компанияны қолдау мемлекеттік-жеке меншік серіктестіктің үлгісі болып табылады және бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін дәлелдейді. Жоғарыда көрсетілген донорлардың әртүрлі категорияларының жоғарыда көрсетілген себептері және білім беру қорларының ерекшеліктерін тудырады [1].

Автономияда бар барлық шетелдік университеттерде қолданылатын білім беру қорларының негізгі механизмдерінің бірі - эндаумент қоры. Эндаумент (немесе, керісінше, қаржы эндаумент) - ақша аудару не табыс көзі ретінде пайдалану үшін ұйымның сый, жеке немесе жеке тұлғалардың топтағы кез келген өзге де мүлікті үшін американдық мерзімді. Алынған мүліктің негізінде эндаумент қоры құрылады.

Қайырымдылық қорының қайырымдылық қорына қайырымдылық қорлары екі жағдайда бірге жүреді:

- Біріншіден, сыйлық сақталмауы керек (егер ол, мысалы, өнер тақырыбы болса) немесе сыйлықтың негізгі көлемі тұрақты немесе белгілі бір уақыт кезеңінде қолданылмайтын болса;

- Екіншіден, сыйлықты инвестициялау керек [1].

Шетелдік тәжірибеде эндаументальдық қорлар ондаған жылдар бойы жұмыс істейді және білім беру саласын бірлесіп қаржыландырудың табысты құралдары болып табылады. Мысалы, барлық эндаумент қорлардың қалыптастырған қуатты қаржылық желі благодетеля (донор) қалыптасады «шынайы» қорлардың, яғни бөлуге болады АҚШ, ұйымның сыртқы бет - алушы және тек инвестициялық табыс тұтынады, қордың сол «орган» тимеген («True», «Таза» эндаумент) және университеттің өзі («Басқарма-тағайындалған» арқылы қалыптасады «квази» эндаумент, қалады жәрдемақылар). «Шынайы» және «квази» эндаументтер шектеулі және шектеусіз болуы мүмкін. Шектеулер, әдетте, жарамдылық мерзіміне, адресаттардағы айырмашылыққа және қорларды жұмсау бағытына қатысты[2].

XX-шы ғасырдың басында АҚШ-та кең көлемде басталды. Бұл бастапқы капитал жинау дәуірінде астана құрған, қоғам тарапынан құрмет пен құрметке ие болуға, тарихта із қалдыруға болатын бай адамдардың ықыласымен түсіндіріледі [3,12бет]. Мұның бәрі уақыт өте келе әлеуметтік саланы қаржыландырудың қуатты жүйесін құрған қорлар мен қауымдастықтардың тығыз желісін қалыптастыруға әкелді. Ең алдымен, жоғары оқу орындарына қолдау көрсету үшін атаулы ақылар құрылды.

Бір университеттегі қайырымдылық қорлардың саны бірнеше болуы мүмкін, осы қаражаттардың мақсаты донордың тілектеріне байланысты әртүрлі болуы мүмкін. Мысалы, филантроп 100 млн. АҚШ долларын университетке бөліп бере алады және осы қорды қаржыландыру қоры студенттерді: біріншіден - Стэнфорд Университеті - қарыз қаражатының жалпы сомасы 709 422 838 АҚШ доллары; -2 Гарвард университеті - 639 153 000 АҚШ доллары; -3 Йель университеті - 580 325 333 АҚШ доллары;-4 Массачусетс технологиялық институты (MIT) - 534 342 957 АҚШ доллары; -5 Колумбия университеті - 495 561 626 АҚШ доллары.

АҚШ университеттеріне жыл сайынғы жалпы қайырымдылық көмек мөлшері шамамен 30,3 миллиард АҚШ долларын құрайды. Негізгі донорлар [4]: 1 қорлар - 29%; 2 жеке тұлғалар (түлектер) - 26%; 3 жеке тұлғалар (түлектер емес) - 19%; 4 корпорация - 16%; 5 Басқа ұйымдар - 9%; 6 діни ұйымдар - 1%.

Құрылған жылы университетте қабылданған студенттер саны 2011 жылы жиналған қаражат көлемі: 1 Джордж Мейсон университеті (Fairfax, VG) 1957 32562 \$ 51608 мың. 2 Джордж Вашингтон университеті (Вашингтон, Д.К.) 1821 25061 \$ 1331101. 3 Джорджтаун университеті (Вашингтон, Д.К.) 1789 16250 \$ 1160291. 4 Нью-Йорк университеті (Нью-Йорк) 1831 43404 \$ 2827 млн. 5 Массачусетс технологиялық институты (Кембридж, МА) 1861 10894 \$ 9712 млн [3].

АҚШ-та қайырымдылық қорларының қызметін реттейтін негізгі құжат, 2006 жылы қабылданған институционалдық қаражат (UPMIFA) пруденциалдық басқару жөніндегі бірыңғай заң [3].

UPMIFA мекемесінде:

- қайырымдылық мақсаттары үшін құрылған және жұмыс істейтін заңды тұлға;
- мемлекеттік орган немесе мемлекеттік мекеме қайырымдылық қорына тек қайырымдылық қорларын пайдаланған жағдайда ғана;
- қайырымдылық және коммерциялық қызметпен айналысатын сенім, бірақ соңғы қайырымдылыққа арналған екінші [2].

Қордың активтерін басқарушы болуы мүмкін:

1) сыртқы тәуелсіз кәсіби инвестициялық агент (басқарушы немесе басқарушы компания);

2) институтының басшылығы арнайы институты комитеттерінің немесе кәсіби басқарылатын активтер қабілетті жеке тұлғалар құрылған басқару және инвестициялық қор тапсыруға құқылы.

UPMIFA мәліметтері бойынша, эндаумент заңды түрде тәуелсіз болып табылады - коммерциялық, бірақ тиімді емес ұйым. Оның шешімдеріне филантроптар немесе бенефициарлар ықпал ете алмайды. Өтемақы университетті басқарады, тәуелсіз дәрігерлердің басым бөлігі арнайы кеңес. Олар басқарушы компанияны - осы мүлікті басқаратын кәсіби инвестициялық банкирлерді жалдайды [3].

Әдетте, Америка университетінің әрқайсысы өз қызметінің әр түрлі аспектілерін қаржыландыруға арналған бірнеше жәрдемақыға ие. Активтерді басқарудан түсетін табыстың көп бөлігі стипендия, қаржы кітапханалары, университеттің мұражайлары, оқытушыларға жалақы төлеуге, зерттеуге жұмсалады. Мысалы, оның операциялық бюджет (930 млн. АҚШ доллары) шамамен үштен құрайды Гарвард университетінің Эндаумент қорының табысы, «қарамастан төлеуге қабілеті дарынды студенттерді қабылдауға мүмкіндік» жалақы, коммуналдық және қаржылық көмек бағдарламаларын, қызметкерлер жіберіледі университетте айтылған. Университетте эндаумент-гранттар келесі типтерден тұрады: - Университетке 10 000 АҚШ доллары көлемінде жалпы қолдау көрсетуді көздейтін жалпы қолдаудың гранты; - Университетке, колледжге немесе оқытушыға бөлінген 15 000 АҚШ доллары көлеміндегі жеке стипендия. Мәселен, 25 000 АҚШ доллары немесе одан артық қайырымдылықтар ерекше жағдайларда мысалы, оқыту үшін жіберілуі мүмкін. Арнайы мамандықтар бойынша және арнайы оқу бағдарламаларын өту үшін және т.б., бұл университет саясатына қайшы келмейді;

- Университетке ерекше дарынды студенттерді тарту үшін 135 000 АҚШ доллары көлемінде «президенттік» стипендия;

- 200 мың АҚШ доллары көлемінде көмекші ретінде зерттеу немесе оқыту үшін түлектерге арналған стипендия;

- Үздік профессорларға арналған гранттар;

- арнайы оқу бағдарламаларын қолдау, жабдықтарды немесе зерттеулерді сатып алу, студенттерді қолдау және академиялық ұтқырлықты мақсатты түрде қамтамасыз ету;

- тақырыптық семинарлар өткізу үшін эндаумент;

- кітапханаларға көмек көрсету;

- басқа ЖОО-лардың профессорларына шақыру қағазы және т.б. [3].

Қайырымдылық көмекшілері эндаумент гранттарын бөлу үшін жағдайлар жасай алатынын атап өткен жөн. Сондықтан да, эндаумент-гранттық нақты кафедрасында

доценттер немесе стипендия тек атаулы көмек үшін арналған болуы мүмкін. Нәтижесінде, нақты шығындар профессорлар жалақы қолдауға Эндаумент гранттар жағдайда Endowment, грант, университеттің ағымдағы бюджет бойынша жүктемені төмендету, атап айтқанда, қаржыландырылады. Профессорларды қолдауға арналған гранттар ерекше құрметке ие, өйткені университеттің мақтанышы болып табылатын ең танымал ғалымдарға төленеді. Мұндай гранттар, сонымен қатар, жоғары оқу орындарында оқытуға көрнекті ғалымдарды тарту үшін қолданылады [5].

Эндаумент Стипендиялар, гранттар (University саясат немесе донордың белгіленген шарттарға сәйкес, немесе үздік студенттер немесе нашар студенттер) білім алушылардың жекелеген санаттарын оқыту үшін төлеуге пайдаланылады. Жалпы, мұндай гранттар осы университетке студенттерді тартуға бағытталған. Үміт беру гранттарының бір түрі университетте ғылыми зерттеулер жүргізуге арналған гранттар болып табылады, олар университет түлектерінің докторлық диссертацияларын жазуға арналған. Осылайша, АҚШ-та автономды қаржыландыру көзі ретінде қорларды құру және пайдалану тәжірибесі өте бай. Ол посткеңестік Қазақстан университеттері режимінің институционалдық автономияға біртіндеп көшу қамтамасыз жалғыз ел емес екенін атап өткен жөн, және нәтижесінде - өз қызметін қаржыландыру баламалы көздерін қалыптастыру үшін нұсқаларын қарастырады. Мәселен, Ресей заңнамасында эндаумент-қорға мақсатты капитал қорының тұжырымдамасы енгізілді.

Қаражат эндаумент «қаржы капиталын қалыптастыру және пайдалану тәртібі туралы» 275-ФЗ №, олар т.б. ғылым, білім, мәдениет, өнер, денсаулық сақтау саласындағы ұйымдар қолдау үшін құрылуы мүмкін Федералдық заңның күшіне енуіне 2007 жылы Ресейде пайда [6]. Қайырымдылық қоры - осындай университет ретінде коммерциялық емес ұйым, қаржыландыру үшін қайырымдылық тартады қорының арнайы түрі. Қор көтерген қаражат басқарушы компанияның сенімгерлік басқаруына берілді, оның міндеті - университеттегі бизнесте қаржыландыру үшін пайдаланылатын тұрақты табысты алу. Ғылыми-зерттеу дамыту жақсы деңгейін қамтамасыз ету үшін жұмысшылар ынталандыру, студенттер, оқу орнының аспиранттар, материалдық-техникалық базаны жаңғыртуға жәрдемдесу: қарыз қаражаты және басқарушы компанияның тиімді жұмыс қаржыландырады жеткілікті үлкен көлемде стратегиялық рөл атқара алады.

Шетелдік ЖОО-ларда эндаументалды қорларды кеңінен қолдануға қарамастан, Қазақстанда іс жүзінде жоқ. «Ендіру» термині Қазақстан Республикасының заңнамасында пайдаланылмайды. Заңнамалық деңгейде, осындай қор осы жылғы 19 қаңтардағы заңының 4-бабында қарастырылған құру мүмкіндігі, 2011 «Назарбаев Университеті», «Назарбаев Зияткерлік мектептері» және «Назарбаев Қоры» мәртебесі туралы 394-IV «№ кезде, ол қаржыландыруды қамтамасыз ету үшін тек қана құрылған коммерциялық емес ұйым болып табылады университеттің және Зияткерлік мектептердің, сондай-ақ олардың ұйымдарының ұйымдық-құқықтық нысанындағы қызметі. Сонымен бірге аталған нормативтік актіде «эндаумент» термині жоқ, заң «университеттің қызметін қаржыландыруды қамтамасыз ету үшін ...» қорытындының көмегімен жұмыс істейді [7].

Алайда, 2011-2020 жылдарға арналған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы мақсат етіп фактісін ескере отырып [8] Назарбаев Университеті моделі негізінде, жоғары оқу орындарының автономия принциптерін дамыту, сондай-ақ олардың біртіндеп өтуді жүзеге асыруға, ол «қорының бұл модель деп санауға тиіс «Фонд», университеттердің табыс көзі ретінде баламалы сұранысқа ие болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Дегтярев Д.А., Стельмах А.В. Эндаумент-фонды в образовательном фандрайзинге: мировой опыт и Россия // http://fund.mgimo.ru/img/main_sites_fund_topblock_endowment_125650text_YDkjpt54FcmVw.pdf 9

2. Субанова О.А. Организация работы эндаумент-фондов университетов США: Научно-практический семинар «Системный анализ в экономике». - ФГОБУ ВПО «Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации», 6 июня 2012.

3. Аргын Е.М., Ерназаров Т.Я. Эндаумент-фонды как форма финансирования высших учебных достижений // Вестник Павлодарского государственного университета. Серия экономическая. – 2010. - №1. – С.9-17.

4. Kaplan E. Voluntary Support of Education 2011 // http://cae.org/images/uploads/pdf/VSE_2012_Sample_Pages.pdf (дата обращения 26.01.2014 г.)

5. Альтбаха Ф. Дж., Салми Д. Дорога к академическому совершенству: Становление исследовательских университетов / Под ред. пер. с англ. – М.: издательство «Весь Мир», 2012. - 403 с.

6. Федеральный закон «О порядке формирования и использования целевого капитала некоммерческих организаций» от 22 декабря 2006 года (в ред. Федеральных законов от 25.11.2009 № 281-ФЗ, от 21.11.2011 № 327-ФЗ, от 21.11.2011 № 328-ФЗ, от 28.07.2012 № 134-ФЗ, от 23.07.2013 № 251-ФЗ) // <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=149890>.

7. Закон Республики Казахстан от 19 января 2011 года № 394-IV «О статусе «Назарбаев Университет», «Назарбаев Интеллектуальные школы» и «Назарбаев Фонд» // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30914968.

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДАҒЫ АЗАМАТТАРДЫҢ ДІНИ БОСТАНДЫҚТАРЫНЫҢ ҚОРҒАЛУЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ: САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

Жугралин С.А.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана қаласы

Ққ – 41 топ, 4 курс, мамандық «Құқықтану»

Ғылыми жетекші: Ибрагимов Ж.И., з.ғ.д., профессор

Қазіргі таңдағы күрделі әрі өзекті мәселенің бірі – дін мен құқықтың арақатынасы. Канондалған құқық немесе діни құқық ғасырлар бойы әлеуметтік қатынастарды реттеу бойынша маңызды рөл атқарып қана қоймай, адамзат тарихының даму барысын анықтауда үлкен ықпал етті. Ұлттар мен ұлыстардың құқықтық санасының қалыптасуы мен дамуын діни құқық бастауларынан бөліп қарастыру мүмкін емес десе де болады. Адам мен адамның, адам мен қоғамның, адам мен жаратушының және табиғаттың байланысы діни канондар мен нормалар тұрғысынан түсіндіріліп, қоғамдық санада өз орнын тапты. Сөйтіп, діни құқық әлеуметтік реттеудің бай тәжірибесін жинақтады. Діни құқық барлық адамдарға ортақ адамгершілік заңдарына, игілік, әділеттілік ұғымдарына сүйенеді. Ал бұл заңдылықтардың, қағидалар мен ұғымдардың негізі мен бастауы – бір Жаратушы. Діни құқықтың зайырлы құқықтан айырмашылығы да осы қағидатты мүлтіксіз мойндауында. Яғни, зайырлы құқық мемлекет немесе басқа да әлеуметтік институттардың беделіне негізделсе, діни құқық трансцендиальды Құдай беделіне негізделеді. Сол себепті, Құдай тарапынан заңдастырылған моральдық этикалық нормалар жинағы діни құқықтың ажырамас бір бөлігі болып табылады. Діннің құрамдас бөлігі олар адамдардың жүріс-тұрысына, сенімдері мен өзіндік іс-әрекеттеріне, мінез-құлқына әсер етіп отырады. Сөйтіп, дін қоғамның рухани және адамгершілік өміріне ғана емес, сондай-ақ құқықтық жүйелерінің дамуына зор үлес қосып отырады. Мысалы, әлемдік діндерде ата-ананы құрметтеу парызымен қатар ұрлық жасауға, кісі өлтіруге, жалған куәгерлікке тыйым салынған. Бұдан байқайтынымыз зайырлы құқық өзінің қалыптасуы барысында көптеген қағидаттарын діни құқықтан алған. Сондықтан діни құқық табиғатын түсіну жалпы құқықтың мәнін терең зерделеуге мүмкіндік береді. Қазіргі замандағы мәдениет және қоғам, олардың өзара қатынастары едеуір тез әрі азғантай